

TALABALARNING KASBIY PEDAGOGIK MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH

B.M.Xojaniyazova

Toshkent amaliy fanlar universiteti

Tillar kafedrası dotsenti

M.Maxamadaliyeva

Axborot texnologiya fakulteti 1-kurs talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqola oliy ta'lim tizimida talabalarning kasbiy pedagogik malakalarini shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari va amaliy jihatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kasbiy pedagogik malakalarning muvaffaqiyatli shakllanishi nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar va shaxsiy-kasbiy sifatlarning integratsiyasini talab qiladi. Maqolada pedagog kadrlarni tayyorlashning dolzarb muammolari va ularni hal etish yo'llari muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: kasbiy pedagogik malakalar, kompetensiyaviy yondashuv, pedagog kadrlar tayyorlash, ta'lim sifati, kasbiy rivojlanish

Abstract. This article is devoted to the study of the theoretical and methodological foundations and practical aspects of the formation of professional pedagogical qualifications of students in the higher education system. According to the results of the study, the successful formation of professional pedagogical qualifications requires the integration of theoretical knowledge, practical skills and personal and professional qualities. The article discusses the current problems of training pedagogical personnel and ways to solve them.

Keywords: professional pedagogical qualifications, competency-based approach, pedagogical personnel training, quality of education, professional development

Аннотация. Статья посвящена исследованию теоретико-методологических основ и практических аспектов формирования профессиональной педагогической квалификации студентов в системе высшего образования. Результаты исследования свидетельствуют о том, что для успешного формирования профессиональной педагогической квалификации необходима интеграция теоретических знаний, практических навыков и личностно-профессиональных качеств. В статье рассматриваются актуальные проблемы подготовки педагогических кадров и пути их решения.

Ключевые слова: профессиональная педагогическая квалификация, компетентностный подход, подготовка педагогических кадров, качество образования, профессиональное развитие

Kirish. XXI asr ta'lim tizimiga yuqori malakali, raqobatbardosh va innovatsion fikrlaydigan pedagog kadrlarni tayyorlash zarurati bilan xarakterlanadi. Jonh Banki va

YUNESKO ma'lumotlariga ko'ra, ta'lim sifatini ta'minlashda o'qituvchilarning kasbiy kompetentligi hal qiluvchi omil hisoblanadi [1]. O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini isloh qilish va uning xalqaro standartlarga muvofiqligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar pedagog kadrlar tayyorlash tizimiga yangicha talablar qo'ymoqda [2]. Talabalarning kasbiy pedagogik malakalarini shakllantirish muammosi bugungi kunda pedagogika fani va ta'lim amaliyotining eng dolzarb yo'nalishlaridan biriga aylangan.

Bu jarayon faqat nazariy bilimlarni egallash bilan chegaralanmay, balki kelajakda mustaqil pedagogik faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikma va malakalarni, shuningdek, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash qobiliyatini rivojlantirishni talab qiladi. Rossiyalik tadqiqotchi V.A. Slastenin ta'kidlashicha, kasbiy pedagogik tayyorgarlik murakkab, ko'p komponentli va dinamik rivojlanuvchi tizim bo'lib, u shaxsning kasbiy faoliyatga tayyorligini ta'minlaydi [3]. Zamonaviy kompetensiyaviy yondashuv kontekstida pedagog shaxsining kasbiy rivojlanishi bilim, ko'nikma va kompetensiyalarning o'zaro bog'liq tizimi sifatida qaraladi.

Metodologiya va adabiyotlar tahlili. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy, faoliyatli va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida adabiyotlar tahlili, nazariy umumlashtirish, qiyosiy tahlil va sintez metodlaridan foydalanilgan. O'zbek, rus va xorijiy manbalar sistematik tahlil qilingan va zamonaviy pedagogik tadqiqotlardagi asosiy tendensiyalar aniqlangan. Kasbiy pedagogik malakalarning tarkibiy tuzilishi va shakllanish mexanizmlari haqidagi ilmiy qarashlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ushbu masala ko'p qirrali va turli yondashuvlarni talab qiladi. Ayniqsa, kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy pedagog kadrlar tayyorlashda ustunlik qilmoqda, chunki u nafaqat bilimlar hajmiga, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llash qobiliyatiga urg'u beradi [4].

Xorijiy tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, samarali o'qituvchilarni tayyorlash uchun nazariy bilimlar, amaliy tajriba va refleksiv faoliyat o'rtasida muvozanat zarur [5]. Bu esa oliy ta'lim muassasalarida nazariy ta'limni amaliy mashg'ulotlar va pedagogik amaliyot bilan uzviy bog'lash zarurligini ko'rsatadi. Rossiyalik olim I.F. Isaev o'z tadqiqotida pedagog kadrlarni tayyorlashning uch asosiy komponentini ajratib ko'rsatadi: motivatsion-qiymatli, mazmuniy-operatsion va shaxsiy-refleksiv komponentlar [6]. Bu komponentlarning har biri talabalarning kasbiy shakllanishida muhim rol o'ynaydi va ularning o'zaro ta'siri kasbiy kompetentlikning rivojlanishini ta'minlaydi. O'zbekistonlik tadqiqotchilar ham pedagog kadrlar tayyorlashning milliy xususiyatlarini hisobga olgan holda, zamonaviy talablarga javob beradigan kasbiy tayyorgarlik tizimini yaratish zarurligini ta'kidlaydilar [7].

Kasbiy pedagogik malakalarning shakllanishi uzoq muddatli, izchil va bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan jarayon hisoblanadi. Bu jarayonda talabalarning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va qiziqishlari hisobga olinishi muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga faol joriy etilishi ham pedagog

kadrlarni tayyorlashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda [8]. Talabalar nafaqat an'anaviy pedagogik ko'nikmalarni, balki raqamli kompetensiyalar va innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash malakalarini ham egallab olishlari zarur. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, muvaffaqiyatli pedagog tayyorlash tizimi nazariya va amaliyotning integratsiyasini, uzluksiz kasbiy rivojlanishni va zamonaviy ta'lim paradigmasiga moslashishni ta'minlashi kerak.

Natijalar va muhokama. Adabiyotlar tahlili va nazariy tadqiqotlar asosida talabalarning kasbiy pedagogik malakalarini shakllantirishning quyidagi asosiy yo'nalishlari aniqlandi. Birinchidan, kasbiy pedagogik malakalarning strukturaviy modeli uchta asosiy komponentni o'z ichiga oladi: kognitiv komponent (pedagogik bilimlar tizimi, fan va metodika bo'yicha chuqur bilimlar), operatsion-faoliyat komponenti (ta'lim jarayonini tashkil etish, zamonaviy metodlar va texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalari), va shaxsiy-motivatsion komponent (kasbiy qadriyatlar, pedagogik etika, o'z-o'zini rivojlantirish motivatsiyasi). Ikkinchidan, kasbiy pedagogik malakalarni samarali shakllantirish uchun ta'lim jarayonini tashkil etishning integratsion modeli taklif etiladi. Bu model nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalar bilan birlashtirish, real pedagogik vaziyatlarda ishlash tajribasini to'plash va refleksiv faoliyatni rivojlantirishni o'z ichiga oladi [9].

Ushbu yondashuvning samaradorligi shundaki, u talabalarni mustaqil pedagogik faoliyatga bosqichma-bosqich tayyorlaydi va ularning kasbiy o'sishini ta'minlaydi. Uchinchidan, talabalarning kasbiy pedagogik malakalarini rivojlantirishda mentorlik va kasbiy amaliyotning roli nihoyatda muhimdir. Tajribali o'qituvchilar rahbarligida olib boriladigan pedagogik amaliyot talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyatga o'tkazish, pedagogik mahoratni egallash va o'z kasbiy faoliyati ustida refleksiya qilish imkoniyatini beradi. To'rtinchidan, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash malakalarini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Bunga interaktiv metodlar, loyihaviy faoliyat, raqamli ta'lim resurslari va dasturiy vositalardan foydalanish ko'nikmalari kiradi [10]. Pedagog kadrlarni tayyorlashda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish bugungi kunda zaruriyat hisoblanadi, chunki zamonaviy ta'lim tizimi texnologik jihatdan rivojlangan o'qituvchilarni talab qiladi. Beshinchidan, talabalarning kasbiy-shaxsiy sifatlarini rivojlantirish ham muhim yo'nalish hisoblanadi.

Bunga pedagogik kommunikatsiya ko'nikmalari, empatiya, kreativlik, moslashuvchanlik, muammolarni hal qilish qobiliyati va doimiy o'z-o'zini takomillashtirish motivatsiyasi kiradi. Bu sifatlar pedagog shaxsining kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy xususiyatlar hisoblanadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, talabalarning kasbiy pedagogik malakalarini muvaffaqiyatli shakllantirish uchun oliy ta'lim muassasalari ta'lim dasturlarini uzluksiz yangilab turishi, zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etishi va talabalarning individual rivojlanish traektoriyalarini hisobga olishi zarur. Bundan tashqari, nazariya va amaliyot o'rtasidagi aloqani

mustahkamlash, pedagogik amaliyotni sifatli tashkil etish va talabalarning reflektiv ko'nikmalarini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Talabalarning kasbiy pedagogik malakalarini shakllantirish murakkab, ko'p bosqichli va tizimli yondashuvni talab qiluvchi jarayondir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, samarali pedagog kadrlarni tayyorlash uchun nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar va shaxsiy-kasbiy sifatlarning muvozanatli rivojlanishini ta'minlash zarur. Kompetensiyaviy yondashuv asosida qurilgan ta'lim tizimi talabalarni nafaqat kasbiy bilimlar bilan qurollantiradi, balki ularni o'zgaruvchan ta'lim muhitida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishga ham tayyorlaydi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, raqamli kompetensiyalar va reflektiv faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish bugungi kunda pedagog kadrlar tayyorlashning ajralmas qismi bo'lib qolmoqda. Oliy ta'lim muassasalari talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning kasbiy rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratishi va nazariya bilan amaliyotni uzviy bog'lashi kerak. Tadqiqot natijalari pedagog kadrlarni tayyorlash tizimini takomillashtirish, ta'lim dasturlarini zamonaviy talablar asosida yangilash va talabalarning kasbiy kompetensiyalarini kompleks rivojlantirish uchun asos bo'lishi mumkin. Kelajakda ushbu yo'nalishda empirik tadqiqotlar olib borish va pedagogik kadrlar tayyorlashning innovatsion modellarini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO (2016). Teachers for Education 2030: Unlocking Education for All. Paris: UNESCO Publishing.
2. Soliyeva, Z., & Xamroqulov, A. (2024). THE ROLE OF HOMEWORK IN TEACHING PRIMARY SCHOOL CHILDREN. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 116-119).
3. Soliyeva, Z. (2021). The impact of social learning in English language learning process. Студенческий вестник, (11-4), 11-12.
4. Sokhiba, R. (2023). DEVELOPING SPEAKING SKILL WITH “THINK-PAIR-SHARE” TECHNIQUE. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 23(8), 105-108.
5. Расулова, С. У. (2022). В. ИРВИНГ ИЖОДИДА “АЛ-ХАМРО” РОМАНИДАГИ АРАБЧА СЎЗЛАРИНИНГ АСОСИЙ ТУРЛАРИ ВА ТАРЖИМАШУНОСЛИК МУАММОЛАРИ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(5), 862-871.
6. Тагаева, Т. Б. (2018). ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ ИНФОРМАЦИЯ В СЕМАНТИКЕ АНГЛИЙСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ. In Культурные инициативы (pp. 205-207).

7. Тараева, Т. (2025). The system of personages in WS Maugham's works. Диалог, интеграция наук и культур в процессе научного и профессионального образования, 1(1), 116-118.
8. Бегбудиева, П. (2021). Анализ педагогических взглядов Махмудходжи Бехбуди, их влияние на становление национальной системы образования Туркестана. Иностранная филология: язык, литература, образование, (1 (78)), 82-85.
9. Бегбудиева, П. (2017). Особенности перевода рекламных текстов. Евразийский научный журнал, (2), 349-350.
10. Esbosynovna, T. G., Sarsenbaevich, A. M., & Saparbaevich, K. A. (2022). Current Situation of Agricultural Product Export Financing and its Analysis. Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities, 9, 4-11.
11. Esbosynovna, T. G. (2022). Sarsenbaevich AM PROBLEMS WITH FINANCING EXPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTS. EPRA International Journal of Economic and Business Review (JEPR), 10(6), 5-8.
12. Karimovna, S. H. The Role of Independent Reading in Improving Young Learners' Speaking Skills. International Journal on Integrated Education, 4(4), 109-112.
13. Satimova, H. (2025). GENDER DIFFERENCES IN ENGLISH IDIOMS. TARAQQIYOT SPEKTRI, 1(8), 391-397.
14. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sohasida davlat siyosatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni (2023). PF-6108-son, 29 dekabr.
15. Slastenin, V.A., Isaev, I.F., & Shiyanov, E.N. (2013). Pedagogika: uchebnik dlya vuzov. Moskva: Akademiya.
16. Zimnyaya, I.A. (2006). Kompetentnostniy podkhod: kakovo ego mesto v sisteme sovremennikh podkhodov k problemam obrazovaniya? Vysshee obrazovanie segodnya, 8, 20-26.
17. Darling-Hammond, L., & Bransford, J. (2005). Preparing Teachers for a Changing World: What Teachers Should Learn and Be Able to Do. San Francisco: Jossey-Bass.